

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

04.09.2024

Høringssvar fra Mental Helse - NOU 2024:8 Likestillingens neste steg

Mental Helse er Norges største bruker- og medlemsorganisasjon innen psykisk helse. Med over 11.000 medlemmer fordelt over hele landet bidrar vi til å skape gode møteplasser og drifter relevante tjenester og prosjekter som bidrar til bedre psykisk helse. Våre 350 brukerrepresentanter bidrar til høy brukermedvirkning i helsetjenestene. Våre 150 lokallag drifter over møteplasser over hele landet.

Generelle kommentarer til utredningen

Mental Helse vil berømme utvalget for et godt arbeid. Det er tydelig at man har forsøkt å få innsikt og oversikt over hele likestillingsfeltet. Det er gjort gode vurderinger. Mental Helse er særlig fornøyd med et tydelig uttalt helhetlige syn på likestilling, hvor utvalget mener at en større oppmerksomhet på gutter og menns likestillingsutfordringer vil komme til å styrke likestillingspolitikken - ikke svekke den. Mental Helse støtter også at utvalget løfter frem flere utfordringer som uttrykk for problemer, heller enn at de er problemer i seg selv. Dette er en holdning og tilnærming som fremmer inkludering og dermed også løsninger på utfordringene.

Mental Helse støtter forslagene til innsatsområder og tiltak. Vi vil også fremheve det positive i at mange av utvalgets forslag ikke bare retter seg mot gutter/menn, men mot alle kjønn, grupper og ordninger – som f.eks. foreldrepengeordningen, trepartssamarbeid, lekbasert læring eller styrking av innsatsen for å forhindre selvmord.

Vi vil understreke viktigheten av at Regjeringen følger opp og gjennomfører konkrete tiltak og kommer med forslag til lovendringer, som støtter opp under en mer helhetlig tilnærming til forebygging gjennom hele livsløpet til befolkningen.

Psykisk helse

Selvmord er et nasjonalt problem som rammer alle kjønn og folkegrupper – uavhengig av inntekt, bakgrunn og alder. I 2023 ble det registrert 693 selvmord i Norge – 70 flere enn året før ifølge Folkehelseinstituttet (FHI), det høyeste tallet registrert siden 1988. I tillegg øker alkohol- og narkotikautløste dødsfall. Selvmord er ikke kun et psykisk helseproblem, det er en av de største samfunnsutfordringene vi står ovenfor. I gjennomsnitt er det 9 menn i uka som tar sitt eget liv.

Årsakene til selvmord og selvmordsforsøk er sammensatte, og effektive forebyggingstiltak må settes inn, både i og utenfor helsevesenet. Vi mener utvalget burde vært mer konkrete utover å “styrke innsatsen for å forhindre selvmord”.

Derfor bør handlingsplanen for selvmordsforebygging få bevilget 100 millioner årlig over statsbudsjettet og at tiltak som faktisk virker bør prioriteres. Det må også avsettes øremerkede

midler til forskning på årsak til selvmord blant menn og at kunnskapsbaserte forebyggende tiltak iverksettes for denne gruppen.

Mental Helse vil også fremheve følgende: Når det kommer til psykisk helsevern for voksne, trenger vi mer kunnskap om bakenforliggende årsaker til at menn utsettes for uforholdsmessig mer tvang innen psykisk helsevern, enn kvinner. Er det slik at menn blir vurdert til å inneha lavere funksjonsevne til å ta beslutninger enn kvinner, og i så tilfelle hvorfor?

Innspill til det videre arbeidet – Forebygging:

Mental Helse mener vi kan oppnå mer inkluderende samfunn og dermed også bedre likestilling ved å satse mer på forebygging i oppvekstsektoren. Nobelprisvinner i økonomi (2000), James Heckman, konkluderer med at det mest lønnsomme man kan gjøre er å satse forebyggende på mennesker – og jo tidligere man satser, jo større gevinst.

Forslag: Forebyggingsminister med eget departement

Forebygging av fysiske og psykiske helseutfordringer er et ansvar som er fordelt over flere sektorer. Helse-, Kunnskap-, Barne- og Familie, og Kulturdepartementet med flere har alle budsjettposter som skal bidra til forebygging. Men det er ingen som har det overordnede ansvaret. Derfor taper også midler til forebygging i kampen med alle milliardene som går til for eksempel behandling av helseplager. Vi foreslår derfor en egen forebyggingsminister med egen portefølje. Navnet er ikke viktig, men hva en slik minister skal ha ansvaret for er vesentlig, og ikke minst at en slik minister sender et kraftig signal om hva som faktisk er viktigst. Perspektivmeldingen som nylig ble lagt frem peker på at vi ikke har råd til å opprettholde dagens velferdsstat slik den ser ut i dag. Da må vi tenke nytt.

Forslag: ny oppvekstreform

Nå er tiden inne for en ny oppvekstreform som handler om økt kvalitet i barnehage og grunnskolen og reduksjon av de økende, økonomiske forskjellene i samfunnet i dag. Dette gir også bedring for likestillingen generelt. Starter vi med forebygging tidlig, så er sjansene store for at vi både sparer penger på samfunnsnivå og sparer menneskelig lidelse for den enkelte senere i livet. Flere ansatte barnehagepedagoger og lærere vil gi oss muligheter til å gjennomføre alle de gode tankene og tiltakene som foreslås i rapporten. Hvis vi i tillegg også ansetter flere miljøarbeidere vil vi kunne bygge gode psykososiale miljøer som fremmer robuste og trygge barn – og senere voksne.

Derfor må vi bruke mer penger nå, øke bemanningen og forsterke koblingen mellom hjem og barnehage, og grunnskolen. Lære barn om livets opp- og nedturer tidlig, la barn få sjansen til å utforske, lage mat sammen, ha nok trygge voksne rundt seg til at de selv blir trygge barn. Vi må satse nå, for det er nå vi har råd til det.

En oppvekstreform bør inneholde følgende tiltak:

- Det aller viktigste og mest effektive, forebyggende tiltaket, er å redusere økonomisk ulikhet og barnefattigdom. Gutter, og spesielt minoritetsgutter er dessverre mest utsatt for alvorlige, og langvarige konsekvenser av barnefattigdom, og dette må ligge til grunn for flere av tiltakene som vurderes.

- Økt satsing på personal i barnehager og skoler, samt mindre grupper og klasser. Slik kan de ansatte få tid til å gjøre den viktigste jobben vi har i samfunnet, som er å ivareta barna våre.
- Utvalgets forslag om innføring av lekbasert læring i barnehagen vil støtte opp under en slik oppvekstreform. Vi ønsker i tillegg at dette videreføres inn i grunn- og ungdomsskolen.
- Innføring av fleksibel skolestart for alle barn, vil gi særlig gutter muligheten til å være utviklingsmessig klar for å delta i opplæringen etter sine forutsetninger. Dette støttes fra flere faglige hold, bl.a. i studien «The relative age effect shifts students' choice of educational track even within a school system promotin equal opportunities» av Oterhals, Bachmann og Hessen Bjerke (2023). Vi ønsker at dette skal innføres samtidig med flere praktiske-estetiske fag og økt lekbasert læring i grunnskolen.
- Vi må gjenoppfinne fritidsklubben tilpasset dagens barn- og unge, og deres interesser og behov.

Med vennlig hilsen

Ole-Marius Minde Johnsen /s/
Landsleder

Linda Berg-Heggelund /s/
Generalsekretær